

Jegyzetek

- ¹ Leltári szám: 8508/1/2/3
- ² Leltári szám: 8549
- ³ Ez az áttekintés és a folyóiratokra vonatkozó adatok, ahol nem lábjegyzetelem külön Szabolcsi i. m. oldalaira támaszkodik.
- ⁴ *Magyar Hírmondó*, 1780. január 1. Szerkesztő: Rát Mátyás (Pozsony).
- ⁵ Kármán József (1769–1795) szerkesztő, író, műfordító, ügyvéd, a magyarországi szentimentalizmus legjelentősebb képviselője.
- ⁶ Pajor Gáspár (1788–?) szerkesztő, orvosdoktor.
- ⁷ Kosáry i. m. 552.
- ⁸ Hankiss i. m. 159–163.
- ⁹ Kastner i. m. 147.
- ¹⁰ Görög Demeter (1760–1833) szerkesztő, cs. kir. udvari főnevelő, cs. kir. kamarás, udvari tanácsos.

BARICZ ÁRPÁD

4. ábra SZÍNES (!) ILLUSZTRÁCIÓ A „KOLIBRI” CÍMŰ ORNITOLÓGIAI CIKKHEZ. ELSŐ ESZTENDŐ, 1. KÖTET

Magyarok – szórványban

TÓTH PÁL PÉTER: *Szórványban*.
Budapest, 1999, Puskin Kiadó, 272 oldal

* * *

A könyv tartalmát egy mondatban az alcím jól foglalja össze: A magyar és a vegyes (magyar–román, román–magyar) családok helyzete Észak-Erdélyben 1942–1944 között. A munka egy igen szakszerű, ma is korszerűnek mondható adatfelvételre épül. Az adatfelvétel során 709 településen 12852 „családlap” készült. 10 kérdéscsoport, adatok és rövid szövegek. E grandiózusnak mondható anyag feldolgozását a Tóth Pál

Péter által szervezett grémium 1987-ben kezdte meg. Ahogy a XIV. fejezet két oldalas utószavában Tóth Pál Péter fogalmaz: „...az elemzést nem lezártuk, hanem csak befejeztük, hiszen csak a legfontosabb összefüggések feltárását végeztük el, s így is az adatok alapján számos új következtetést lehet még megfogalmazni”.

A munka nagy értékének tartom, hogy historiográfiai jellegű tömör összegzését adja a szórványmagyarság sorsára kiterjedő figyelem kibontakoztatásának. Jellemző, hogy ez nem a trianoni Magyarországról indult el, ott a határrevízió gondolata volt

a meghatározó, hanem belülről, a kisebbségi sorba kerülő magyarság lététől. Igen értékes a második és negyedik fejezet (*Asszimilálódo magyarok és A kutatás célkitűzései*), mely igen tömör összegzése a kérdéskörnek. Az idézett gondolkodók nélkül, az 1930-as évek második felében meginduló törekvések nélkül ez az igényes felvétel nem valósulhatt volna meg.

E könyvet csak azoknak ajánlom, akik már kiszakadtak a marxizmus-leninizmus iránytűjének útmutatásából. Ez ma még nem könnyű, hiszen közéletünk szereplőinek jó része is, a katedrákon tanítók is, ennek szellemében nevelkedtek majd négy évtizeden át. A határokon túlra szakadt magyarsággal való törődés – sokak számára – még ma is valami túlzott nacionalizmus, felesleges teher az átalakulás gondoljai között. A szükségszerű és elkerülhetetlen „globalizáció” körülményei között pedig meg kellene maradnunk magyarnak. A Kárpát-medencében eltöltött több mint ezer esztendő megelőzően is már egy sajátos kultúrát építettünk ki, ezzel gazdagítottuk Európát. Ez a sajátos ötvözetű magyarság sajátos szint képvisel Európában. Szórvány – kisebbség – tömbmagyarság – minden egyes tagja fontos, hogy sajátos világunk megmaradjon. A szórvány-magyarsággal is törődnünk kell, megmaradásunk, önbecsülésünk miatt is.

A hatalmas anyag, melynek elemzését lezárták, lehet hogy még kiaknázatlan, mégis újabb felvételre sarkall. Ezeken az alapon, ezekre a kérdőívekre támaszkodva újabb felvételt kellene készíteni a következő években.

Mi a gond az 1942–1944-ben elkészített felvétellel? Minden felvétel, minden statisztika statikus. Egy állapotot rögzít. Mondanivalót majd akkor hordoz magában, amikor kezdjük összehasonlítani korábbi felvételekkel. Ez az 1942–44-es felvétel annyiban nem statikus, hogy egyes kérdései bizonyos történetiséget hordoznak maguk-

ban. Például a X. fejezet: „Az anyanyelv és az otthon használt nyelv”. A kérdőív itt lehetőséget kínál a szülők, a megkérdezettek és gyermekeik nyelvhasználatának elemzésére. Kezdtünk belelátni az asszimilációs folyamatba.

Lényeges összegző megállapítása a kötetnek, hogy a magyarság asszimilációja a többségi románságba már 1918-at megelőzően elindult. Ez spontán folyamat volt, hiszen az Osztrák–Magyar Monarchia hatalmi rendszerében éltek az emberek. A román impériumváltásnak vannak erőszakos megnyilvánulásai, de az asszimiláció nem tűnik gyorsabbnak. A magyar impériumváltás oly rövid idő, hogy ezt a folyamatot, a szórvány magyarság beolvadását, csak igen kismértékben lassíthatta. A hatalmi eszközök felhasználására van példa 1945 után, de nem meghatározóak. Az összegzésből: „...felhívjuk a figyelmet az asszimilálódással (legyen az agresszív vagy spontán) kapcsolatos folyamatok eddigénél árnyaltabb, elfogultságtól mentes, tárgyyszerű végiggondolásának szükségességére”.

Ez a könyv hatalmas inspirációt jelent! Tovább kellene vinni ezekre a kérdőívekre támaszkodva, de új íveket szerkesztve a kutatómunkát. Számomra ez igen izgalmas munka lenne. Szívesen segíteném ezt a kutatómunkát.

Ezt a nem könnyű olvasmányt a magyarság sorsával együtt érző hallgatók figyelmébe ajánlom.

KOVÁTS ZOLTÁN